

Б. Г. Александров

Морська фауна

МОРСЬКА ФАУНА – сукупність тваринних організмів, що живуть у морях та океанах. Щороку систематики описують раніше не відомі види не тільки найпростіших і комах, а й хребет. тварин: риб, амфібій, рептилій, птахів та ссавців. Фахівці вважають, що кількість ще не відомих людині видів перевищує кількість відомих. Усі зареєстровані види внесено до Каталогу живих істот (Catalogue of Life) і Світ. реєстру мор. видів (The World's Register of Marine Species). Перший містить бл. 1,24 млн видів, другий – 194 тис. лише мор. організмів. 2011 міжнар. група науковців здійснила чергову спробу встановити кількість усього видового різноманіття Землі. Запропонований ними метод оцінювання дає найкращі результати для царства тварин. Автори оцінили різноманітність еукаріотів планети в 8,74 млн видів, із них бл. 7,7 млн тварин, 298 тис. рослин, 611 тис. грибів і 36,4 тис. найпростіших. Тобто нині на Землі зареєстровано лише 14 % видів від прогнозов. кількості, а видове різноманіття Світ. океану вивчено на 9 %. Кількість зареєстрованих представників М. ф., зокрема найпростіших, становить 179,2 тис. видів, тобто 8 % від прогнозов. кількості (див. Табл.).

Табл. Загальна кількість зареєстрованих і прогнозованих видів на Землі 2006

Кількість видів	Наземні екосистеми		Океанічні екосистеми	
	Зареєстровано	Прогнозовано	Зареєстровано	Прогнозовано
Еукаріоти				
Тварини	953,434	7 770,000	171,082	2 150,000
Хромісти	13,033	27,500	4,859	7,400
Гриби	43,271	611,000	1,097	5,320
Рослини	215,644	298,000	8,600	16,600
Найпростіші	8,118	36,400	8,118	36,400
Усього	1 233,500	8 740,000	193,756	2 210,000
Прокаріоти				
Археї	502	455	1	1
Бактерії	10,358	9,680	652	1,320
Усього	10,860	10,100	653	1,320
Разом	1 244,360	8 750,000	194,409	2 210,000

За підрахунками 1997, біол. різноманіття Чорного моря складає 2151 вид тварин. Однак за останні 20 р. уявлення про фауну дещо змінилися, зокрема через дослідж. організмів, важких для визначення (багатоцетинкових і малоцетинкових черв'яків), та випадкове

занесення в море нових видів, напр., риб. За остан. даними, в Чорному морі зареєстровано 2272 види, зокрема 1008 видів макрзообентосу і 201 вид риб. За походженням чорномор. фауну поділяють на групи: реліктові, або понтій., види – найдавніші мешканці, зустрічаються у водах із низькою солоністю; бореал.-атлантичні релікти – мор. види, що походять з холод. морів і живуть у глибоких шарах моря; середземномор. види – складають найчисленніший елемент фауни Чорного моря (бл. 80 %), більшість з них віддає перевагу теплим, солоним водам і знаходиться у верхніх шарах моря; прісноводні види – проникли в Чорне море з річок, зазвичай трапляються в мор. воді під час макс. річк. стоку, напр., у період весняного паводку; чужорідні види (вселенці) – занесені різними шляхами: суднами, вітром, об'єктами аквакультури, зокрема рибами, а також птахами, ссавцями тощо.

У цілому видове різноманіття Чорного моря в кілька разів бідніше від повносолоного Середзем., але багатше від опрісненого Азов. моря. У Середзем. морі зареєстровано 12,19 тис. видів планктону й бентосу, зокрема 650 видів риб та 43 види ін. хребетних. До 2014 в Чорному морі зареєстровано 365 видів вселенців (рослин, грибів і тварин), зокрема 140 видів представників фауни: 106 – безхребетні, 26 – риби, 8 – земноводні та ссавці. Склад чужорід. фауни в акваторії України – 92 види. Зміна стабільності мор. екосистеми Чорного моря внаслідок антропоген. впливу, напр., хім. забруднення (зокрема евтрофікації), збільшило заг. кількість видів, що зникають. Евтрофування протилежним чином вплинуло на угруповання пелагіч. і донних організмів. Зростання концентрації біоген. речовин (з'єднань азоту і фосфору) стимулює розвиток пелагоб'їонтів, їхня середньорічна біомаса зросла в 3–30 разів. Однак погіршення прозорості води, кисневого режиму і замулення дна спричинило зниження кількис. характеристик представників бентосу в 5–10 разів, скорочення їх біол. різноманіття. До широкомасштаб. евтрофування на поч. 1970-х рр. у пн.-зх. частині Чорного моря зареєстровано 200 видів зоопланктону, 875 видів макрзообентосу, в період його макс. розвитку (1984–94) – відповідно 162 та 243, із 154-х знайдених тут видів риб 11 набули статусу рідкісних та таких, що зникають. 1999 до Червоної книги Чорного моря занесено 159 видів, з них 119 – представники фауни. За остан. даними консультат. групи зі збереження біол. різноманіття Секретаріату міжнар. комісії з охорони Чорного моря від забруднення, заг. кількість представників фауни, яким загрожує зникнення, становить 321 вид, з них 57 – в Україні.

Рекомендована література

1. Yu. Zaitsev, V. Mamaev. Marine biological diversity in the Black Sea. A study of change and decline. New York, 1997;
2. Александров Б. Г., Зайцев Ю. П. Биоразнообразие придунайского района Черного моря в условиях эвтрофирования // Экосистема взморья украинской дельты Дуная. О., 1998;

3. Yu. P. Zaitsev, B. G. Alexandrov, N. A. Berlinsky, A. Zenetos. Black Sea – an oxygen-poor sea // Report on Europe's Biodiversity – biogeographical regions and seas, European Environment Agency «Seas around Europe». Copenhagen, 2002;
4. M. Coll, C. Piroddi, J. Steenbeek et al. The biodiversity of the Mediterranean Sea: estimates, patterns, and threats // PLoS ONE. 2010. Vol. 5, issue 8;
5. C. Mora, D. P. Tittensor, S. Adl et al. How many species are there on Earth and in the Ocean? // PLoS Biology. 2011. Vol. 9, issue 8;
6. G. K. Şahin, M. E. Çinar. A check-list of polychaete species (Annelida: Polychaeta) from the Black Sea // J. Black Sea/Mediterranean Environment. 2012. Vol. 18, № 1;
7. B. Alexandrov, G. Minicheva, Yu. Zaitsev. Black Sea network of marine protected areas: European approaches and adaptation to expansion and monitoring in Ukraine // Management of marine protected areas: a network perspective from the Mediterranean and Black Sea. Wiley-Blackwell Publ., 2017;
8. Шурова Н. М. Определитель малоципидных червей (Annelida, Oligochaeta) Черного моря. К., 2019.

Бібліографічний опис:

Морська фауна / Б. Г. Александров // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-69337>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).